

Politinių partijų veiklos vertinimas vadybiniu požiūriu

Fabijonas Saulius Butkus

Vilniaus Gedimino technikos universitetas
Saulėtekio al. 11, LT-2054 Vilnius

Šio straipsnio tikslas – padidinti politinių partijų veiklos rezultatyvumą ir efektyvumą, todėl straipsnyje politinės partijos analizuojamos organizacijų teorijos ir vadybos požiūriu. Pirmiausia nustatomi partijos, kaip organizacijos, veiklos produktai ir jų vartotojai, po to suformuluojama politinės partijos, kaip organizacijos, paskirtis. Kad būtų įveiktas demokratijos paradoksas, kurio esmė – partijos įgyjama teisė valdyti ilgą laiką už rinkėjams rūpimus trumpalaikius išsipareigojimus, siūloma svarbiausiu partijos darbo produktu laikyti jos filosofiją – nuostatų labiausiai piliečiams ir valstybei rūpimu klausimu visumą.

Pagrindinės sąvokos: *politinė partija, vadyba, produktas, vartotojas, paskirtis, tikslas, programa, strategija, filosofija.*

Keywords: *political party, management, product, consumer, mission, goal, program, strategy, philosophy.*

Įvadas

Problema: po viešosios nuomonės tyrimų paaiškėjo, kad Lietuvai būdingas žemas atstovaujamosios valdžios organų bei politinių partijų vertinimas. Viena vertus, tai rodo nepakankamą pilietinės visuomenės išsivystymo lygį, kita vertus, kelia susirūpinimą dėl politinių partijų veiklos rezultatyvumo ir efektyvumo. Net paviršutiniškas žvilgsnis į dabar paplitusius politinių partijų apibrėžimus rodo, kad politologijoje dar nesinaudojama šiuolaikinio vadybos mokslo sukauptomis žiniomis.

Straipsnio tikslas: paanalizuoti politinių partijų veiklą organizacijų teorijos ir vadybos mokslo požiūriu ir paieškoti būdų, padėsiančių tobulinti partijų veiklą.

1. Politinės partijos veiklos produktas ir paskirtis

Lietuvos Respublikos politinių partijų įstatyme rašoma: „Politinės partijos jungia Lietuvos Respublikos piliečius bendriems politiniams tikslams įgyvendinti, padeda formuoti ir išreikšti Lietuvos piliečių interesus ir politinę valią. (...) Politinės partijos veikia, laikydamosi įstatymų ir savo veiklą grindžia nustatyta tvarka įregistruotu partijos statutu (įstatais)“ [8]. Formuluoant „bendriems tikslams įgyvendinti“ vadybiniu požiūriu neturi jokios prasmės, nes pagal organizacijų te-

orią, kiekviena organizacija yra „daugiau negu vienas žmogus, siekiantys bendro tikslo.“ *Lietuviškojoje tarybinėje enciklopedijoje* rašoma, kad „politinė partija yra politinė organizacija, jungianti socialinės klasės arba jos sluoksnio aktyviausius narius ir savo programa bei veikla reiškianti tos klasės interesus ir idealus: aukščiausia klasinės organizacijos forma“ [5, p. 477]. Panašų apibrėžimą, tik nevertodamas *klasės* sąvokos, pateikia ir A. Krupavičius: politinė partija – „tai socialinis organizmas, kuris siekia įtakos valstybėje, dažnai bando užimti postus valdžioje, atstovauja „agreguotus“ interesus bei juos išreiškia savo veikloje“ [11, p. 178]. Šiuose abiejuose apibrėžimuose partijos tikslas suprantamas kaip tam tikros žmonių grupės interesų išraiška. Šie apibrėžimai leidžia partijas suprasti kaip tam tikrą saviraiškos formą ir neatskleidžia partijos, kaip organizacijos, besiskiriančios iš kitų organizacijų, esmės. Korektiškas organizacijos apibūdinimas reikalauja aiškiau apibrėžti bendrą tikslą. *Lietuvių enciklopedijoje* pateikiamas aiškesnis tikslas: „Partija – politinis piliečių susigrupavimas pasiekti daugumai valdžios organuose ir tuo būdu įgyti atsakomybę tvarkyti valstybės reikalus“ [6, p. 37]. F. Žigaras politinę partiją apibūdina kaip profesionalių politikų ir juos remiančių piliečių organizaciją, kurios pagrindinis tikslas – laimėti rinkimus, gauti teisę valdyti valstybę ir įgyvendinti savo politines nuostatas [14, p. 406]. Visiškai taip pat partiją apibūdina ir G. Vitkus [12, p.

130]. Nors toks apibūdinimas vadybiniu požiūriu korektiškas, nes žmonės jungiasi į partijas siekdami patenkinti savo valdžios poreikį, vis dėlto jis visiškai neatitinka vieno pagrindinių šiuolaikinės vadybos reikalavimų, suformuluotų Č. Barnardo (Ch. Barnard) dar prieš Antrąjį pasaulinį karą. Dabar ne tik vadybininkai, bet ir rinkodarininkai jau žino, kad pagrindinis organizacijos tikslas, vadinamas jos paskirtimi arba misija ir įprasminantis patį tos organizacijos buvimą, turi būti tos organizacijos produkto vartotojų poreikių tenkinimas [1, p. 59]. Į kitas organizacijas žmonės taip pat jungiasi siekdami visų pirma patenkinti savo poreikius: turėti pragyvenimo šaltinių, užsiimti mėgiama veikla, tobulėti, priklausyti patrauklioms žmonių grupėms ir kt. Politikams ir politologams verta atkreipti dėmesį į P. Zakarevičiaus mintis apie organizacijos misiją: „Misija – tai organizacijos paskirties, vaidmens visuomenėje charakteristika. Šios charakteristikos suformulavimas – dvipusis procesas. Organizacija savo paskirtį ir vaidmenį galbūt norėtų įsivaizduoti vienaip, tačiau aplinka, visuomenė šią paskirtį ir vaidmenį gali įsivaizduoti kiek kitaip. Aki vaizdu, kad vaidmuo, kurio nepripažįsta visuomenė, organizacijos gaminamų produktų (paslaugų) vartotojai, nereikalingas. Todėl esminis misijos apibūdinimo aspektas – organizacijos vaidmens, tenkinant vartotojų poreikius, įvardijimas“ [13, p. 77]. Č. Barnardas suformulavo ir vieną sudėtingiausių vadybos uždavinių: suderinti bendrą organizacijos tikslą su organizacijos narių tikslais, kurių siekdami jie įsijungia į organizaciją ir kurie tiesiog negali sutapti su bendru organizacijos tikslu, nukreiptu į organizacijos išorę [1, p. 88]. Jei organizacijos paskirtis išreiškiamą jos narių poreikiais, gresia jos išnykimas, nes tuomet ji turi apsirūpinti visais gyvenimui ir veiklai reikalingais ištekliais iš savo atsargų, kurios negali būti beribės. Norėdama laiduoti savo ilgesnį gyvavimą, organizacija turi būtinai dalyvauti mainuose su aplinka: teikti aplinkai kažkokį produktą, už kurį iš aplinkos gautų reikalingus išteklius. Taigi vadybininkui, suprantančiam, kad žmonės į politines partijas jungtis traukia valdžios troškimas, kaip ir teigiama priimtuose politinių partijų apibrėžimuose, reikia išsiaiškinti, koks yra politinių partijų veiklos produktas, už kurį jos iš vartotojų gautų ir norimą teisę valdyti, ir kitus išteklius, reikalingus jų, kaip organizacijų, egzistavimui ir veiklai. Paradoksaliau, bet daugiau negu prieš šimtą metų nuo mokslinių vadybos pagrindų susiformavimo anglų politikas E. Barkas (E. Burke), apibūdindamas partiją, kaip „organizaciją žmonių, kurie bendromis pastangomis sie-

kia nacionalinio intereso vieningo kokio nors konkretaus principo, dėl kurio jie visi sutaria“ [9, p. 618], jau orientavo partiją į išorę, į galimą vartotoją už partijos ribų, „nacionalinį interesą“. Dabartiniai politikos analitikai iškelia arba atstovaujamos žmonių grupės, arba pačių partijos narių interesus. Verslo organizacijoms šis klausimas nekelia jokių problemų – kiekvienam aišku, už ką vartotojas moka pinigus, ko vartotojui reikia. Analogiškai galima teigti, kad rinkėjai partijoms suteikia teisę valdyti už rinkiminę programą, pateikiamą rinkimų rinkai. Nors tokio produkto apibūdinimo pakaktų šiandieninėje Lietuvos situacijoje, vadybiniu požiūriu jis per siauras. Politinės partijos veiklos produktą vadybiniu požiūriu galima suformuluoti remiantis politinės partijos funkcijomis. A. Krupavičius rašo: „Demokratinėje praktikoje partijoms būdingos 4 pagrindinės funkcijos:

1. Rinkėjų politinio pasirinkimo formavimas per politikos alternatyvų pateikimą rinkimams.
2. Kandidatų į politinius postus ir lyderius atranka.
3. Rinkimų kampanijos ir konkurencija dėl rinkėjų balsų.
4. Dalyvavimas valdžioje ir vyriausybės formavime“ [11, p. 191].

Taigi matome jau du veiklos produkto elementus: „politikos alternatyvas“ (programas) ir „kandidatus“ (žmones). Kadangi programa – tai tik geri norai, o rinkėjams reikia, kad ji būtų įgyvendinta, nepakanka partijos funkcija laikyti tik „atranką“, o pasirengimą politinei veiklai palikti visiškai partijos narių asmeninei atsakomybei. Jei jau partija turi pretenzijų valdyti valstybę, ji turi būti pajėgi ne tik parengti jos plėtros programą, bet ir suburti visą svarbiausių veikėjų, įgyvendinančių tą programą, komandą.

Taigi vadybiniu požiūriu korektiškesnis partijos apibrėžimas galėtų būti toks: *politinės partijos yra piliečių organizacijos, kurių tikslas – parengti valstybės plėtotės programas ir politikus, pajėgius tas programas įgyvendinti valdžios ir valdymo organuose.*

2. Rinkiminė programa ir veiklos strategija: demokratijos paradoksas

Demokratija, kaip tam tikras institucinis tvarynis, įgalinantis priimti politinius, teisinius ir administracinius sprendimus, neprieštaraujančius daugumos valiai, deja, slepia tam tikrą pavojų. Dž. Šumpeteris (J. Schumpeter) rašo: „...rinkėjų norų apibrėžtumas ir racionalumas mažėja tolsiant nuo kasdieninio gyvenimo ir namų bei dar-

bo reikalų, išauklėjusių ir drausminusių juos. Visuomeninių santykių realybėje yra sritys, labiau piliečių sąmonės pasiekiamos. Svarbiausi yra dalykai, susiję su asmeniškai ar grupei rinkėjų artimais reikalais, pavyzdžiui: tiesioginiai mokesčiai ar praktinės pareigos. Nuo antikos laikų įgyjama patirtis rodo, kad į šias problemas rinkėjai reaguoja staigiai ir racionaliai“ [10, p. 260]. Plačiai žinoma tiesa, kad net ir didesnes demokratinio gyvenimo tradicijas turinčiose šalyse didžiajai daugumai žmonių visai nerūpi dalykai, nutolę nuo dabarties momento toliau negu trys mėnesiai į ateitį arba į praeitį. Taigi partija, suviliojusi rinkėjus savo trumpalaikių veiksmų programa, gauna iš jų įgaliojimus valdyti valstybę visą įstatymų nustatytą kadenciją, dažnai net dvidešimt kartų ilgesnę už rinkėjų interesų horizontą. Matyt, *kol kas sunku net svarstyti politikos dorumo (moralumo) problemą* ne todėl, kad į politiką veržtūsi nepakankamai dori, tik valdžios ar kitokios asmeninės naudos siekiantys žmonės, o todėl, kad šiuolaikiniai demokratijos mechanizmai ilgalaikę valdžią suteikia už labai trumpalaikius pažadus. Jei egzistuočių aukštesnė politinė kultūra, tiesiog turėtų būti smerkiami priekaištai politikams už rinkiminių pažadų laužymą – gyvenimas toks, jog valstybė turi būti valdoma, ir darbą privalo kas nors atlikti, o geresnio būdo atrinkti, kam suteikti valdymo įgaliojimus, kol kas nerasta.

Politinė partija, kuriai laimėti rinkimus padeda parengta patraukli programa, besiremianti aštria priešrinkiminės būklės trūkumų kritika ir deklaruojanti galingą emocinį užtaisą turinčių skubių veiksmų programą, norėdama būti ne viena diena organizacija, privalo parengti savo veiklos planą, apimančią veiksmus bent jau iki norimos laimėti kadencijos pabaigos. Vadybos mokslas visoms organizacijoms siūlo turėti parengtą *strategiją – organizacijos gyvavimo tolimesnėje ateityje perspektyvinį modelį*, kurio pagrindiniai elementai yra šie: organizacijos vizija ir misija; strateginiai (ilgalaikiai) tikslai, tikslų įgyvendinimo priemonės, etapai, būdai; įgyvendinimui reikalingi išteklių ir jų įsigijimo galimybės [13, p. 76, 77]. Strategija yra vertinga ir kasdieninėje veikloje, nes ji skatina paistyti ilgalaikių tikslų, net padeda spręsti smulkius kasdieninius klausimus. Tikrą politinės partijos vertę vadybos požiūriu sudaro jos strategija, į kurią, deja, dauguma rinkėjų kol kas kreipia per mažai dėmesio. *Skirtumas tarp svarbiausio politinės partijos veiklos produkto, jos strategijos, ir pagrindinio jos produkto vartotojo poreikio turėti patrauklią artimiausių veiksmų programą yra paradoksas*, su kuriuo nesusiduria verslo organizacijos. Šis paradoksas iki šiol teikia pla-

čias galimybes nedorai, net valstybei kenksmingai politikai. 1926 m. priimti nacionalsocialistų partijos 225 punktai, paskelbti nekintamais principais, faktiškai neturėjo nieko bendra su partijos programa, o 1930 m. Hitleris rašė: „Mes privalome kalbėti suirusio socialisto darbininko kalba. Mes *nepasirodome su aiškia programa (...) diplomacijos sumetimais*“ [9, p. 871]. Ypač vaizdingą pavyzdį Lietuva stebėjo per 2003 metų Prezidento rinkimus, kuriuos laimėjo kandidatas, žadėjęs greitus efektyvius veiksmus, naikinančius skaudžiausias visuomenės negeroves ir peržengiančius Konstitucijos apibrėžtos jo kompetencijos ribas.

Kad būtų pasiektas valstybės valdymo profesionalumas, politinės partijos gali tapti ta institucija, kurioje rengiami ateities politiniai veikėjai, atrinkti pagal savo polinkius ir sugebėjimus, nuolat nagrinėjantys tam tikras problemas, analizuojantys gyvenimo praktiką ir dalyvaujantys kuriant ateities planus. Todėl *žmonės, parengti įgyvendinti partijos strategiją, turėtų būti pristatomi rinkėjams kartu su rinkimine programa, kuri, nors ir yra truputį paviršutiniška dėl noro pataikauti rinkėjų poreikiams, turėtų aiškiai remtis partijos strategija*. Tie žmonės ir nuorodos, kokio partijos strategijos elemento įgyvendinimo procesą jie gebėtų valdyti, turėtų sudaryti partijos kandidatų sąrašų pradžią. Tai būtų labai vertinga, jei po rinkimų tektų formuoti koalicijas.

3. Partijos filosofija – vadybinio paradokso sprendimo įrankis

Vadyboje žinomas ne tik tiesioginis poveikis žmogui, bet ir veikimas organizacijos filosofija, t. y. vertybinėmis orientacijomis, ilgalaikiais tikslais ir dorovinėmis normomis. „Misijos realizavimui, vizijos įgyvendinimui svarbią reikšmę turi *organizacijos filosofija*. Ši sąvoka, analogiškai kaip ir klasikinė praktinės filosofijos samprata, *apibūdina pagrindines vertybes, principus, etines normas, kuriomis vadovaujasi organizacija savo veikloje*.“ [13, p. 79]. Nors vadyboje organizacijos filosofija yra naudojama kaip priemonė nukreipti pavaldinių pastangas bendrų organizacijos tikslų linkme, straipsnio autoriaus manymu, ji gali būti veiksmingas įrankis, padedantis įveikti neigiamas minėto vadybinio demokratijos paradokso pasekmes, nes partijos net klasifikuojamos pagal savo vertybines orientacijas. „Pagal vienos ar kitos politinės vertybės dominavimą partijos dalijamos į 3 plačias grupes: a) laisvės – liberalias, b) tvarkos – konservatyvias, c) lygybės – socialistines...“ [11, p. 195]. Politologijoje populiaru politinės ideo-

logijos samprata. „XX a. pradžioje politinė ideologija suvokiama kaip idėjų sistema, kuri įgali- na politiškai sutelkti atskiras visuomenės grupes ir individus. Struktūriškai klasikinę ideologiją su- daro trys komponentai: vertybės, programa ir va- dovai. Vertybės šiame kontekste – tai esminiai principai, kurie priimami kaip aksiomos ir yra ti- kėjimo-netikėjimo objektas. Programa suvokia- ma kaip veiksmų planas, kurį sudaro du elemen- tai: tikslai, arba ideologiniai principai, vertybės, bei strategija – tikslų pasiekimo būdas“ [11, p. 194]. Straipsnio autorius, kuris nėra politologas, nežino, ar tokia pati samprata išliko ir XXI a. pradžioje, bet mano, kad pateikta samprata tu- rėtų būti patikslinta. Joje strategija aiškinama daug siauriau negu vadyboje, be to, neteisinga į programą, kaip vieną klasikinės ideologijos kom- ponentą, įtraukti kitą įvardytą komponentą – ver- tybes; neteisinga tikslus, numatomas ateities vaiz- dą gretinti su juos nulemiančiais principais, besi- remiančiais tomis pačiomis jau minėtomis verty- bėmis. Suprasdamas labai svarbų vadovo asme- nybės vaidmenį politikoje, straipsnio autorius abejoja, ar korektiška vadovą kartu su vertybėmis ir programa laikyti ideologijos komponentu.

Palikdamas šį klausimą politologams, straips- nio autorius siūlo remtis aukščiau pateikta orga- nizacijos, šiuo atveju *partijos, filosofijos* sampra- ta, kuri, nesvarbu kaip vadinama, matyt, turi bū- ti esminė partijos programos, kaip „*partijos, or- ganizacijos ar atskiro veikėjo pagrindinių principų, uždavinių ir tikslų išdėstymo*“ [7, p. 83] dalis. Bū- tent filosofija savo aiškiais vertybių, principų ir dorovinių normų, lemiančių ir partijos strate- giją, ir rinkiminę programą, formuluotėmis gali būti geriau suprantamos ir orientuojančios rin- kėjus konkurencinėje „rinkiminių programų rin- koje“. Be to, viešai paskelbta ji gali tvirčiau ribo- ti partijų konkrečius sprendimus, neleidama nu- krypti nuo deklaruojamų dorovinių normų ir nau- dotis Hitlerio „diplomatija“.

Programoje partijos filosofija turėtų būti pa- teikta aktualia ir suprantama kiekvienam nors šiek tiek išsilavinusiam žmogui forma. Straipsnio au- torių pirmą kartą įsigilinti į šį klausimą paskati- no 1991 m. Marijampolės moksleiviai, Jaunojo vadovo mokyklos klausytojai, ėmę aktyviai dis- kutuoti apie politinių partijų pasirinkimą artė- jant rinkimams į Lietuvos Respublikos Seimą [3]. Vėliau, susipažinus su daugelio filosofų (nuo Konfucijaus iki M. Haidegerio) mintimis, pagrin- dinių *filosofinių nuostatų*, kurios turėtų būti išdė- stytos politinės partijos programoje, siekiančioje pritraukti bendraminčių rinkiminėje kovoje, *tu- rinys*, straipsnio autoriaus nuomone, turėtų pra-

sidėti *požiūriu į žmogų*. Šis požiūris galėtų įvai- ruoti: nuo žmogaus, sutvėrimo pagal Dievo pa- veikslą ir aukščiausio gyvosios gamtos vystymosi produkto, iki žmogaus, nepateisusio Dievo vil- čių, išstremto iš rojaus į žemę pasikeisti ir nesikei- čiančio, arba nuo žmogaus, tobulėjančio per dau- gelį reinkarnacijų, iki žmogaus, vienintelio gyvū- no, neturinčio saiko jausmo. Toliau, matyt, rei- kėtų paskelbti *požiūrį į Dievą*, kuris galėtų įvai- ruoti nuo Aukščiausios Idėjos ir visko Sutvėrėjo, gal net turinčio ir žmogaus bruožų, iki žmonių fantazijos vaisiaus, sukurto, kad padėtų pasisa- vinti svetimo darbo rezultatus. Toliau filosofinės nuostatos partijos programoje turėtų apimti *vi- sas bendrijas*, į kurias žmogus patenka gyvenda- mas: *šeimą*, religinę bendruomenę, jei partijai svarbus jos narių tikėjimas, *tautą, darbo bendruo- menę*, dabar dažnai dar vadinamą kolektyvu, *par- tiją, valstybę* ir pagaliau visą *žmoniją*. Ir čia gali- mas platus nuostatų spektras, kuris leistų kiek- vienam piliečiui rasti sau tinkamą. Pirmoji žmo- nių bendrija, su kuria susiduria kiekvienas, yra šeima, kuri suprantama kaip pagrindinė visuo- menės ląstelė, sudaranti sąlygas fizinei ir dvasi- nei žmonijos tąsai bei kiekvieno žmogaus vysty- muisi. Šeimos atgyvenusi forma yra moters iš- naudojimas dėl vyro gerovės. Tauta gali būti lai- koma svarbiausia intelektinių produktų: pasau- lėjautos, kalbos, meno, dorovės normų, tradici- jų, kūrėja ir kaupėja, kartu ji gali būti iš didžiau- sios Dievo bausmės už Babelio bokšto statymą likusi nelaimė, kurios pasekmes jau laikas sunai- kinti. Pakankamai platus gali būti ir darbo ben- druomenės nuostatų spektras: ji gali būti svar- biausia visuomenės ląstelė, kurianti ne tik žmo- nijai reikalingus produktus, bet ir patį visuome- nės narį, atsakingą ir iniciatyvų, kartu ji yra ir žmonijos išsigimimo priežastis dėl orientacijos į naudą, nukrypimo nuo nuolatinio savęs tobuli- nimo. Toliau partijos programoje turėtų būti iš- dėstytos ir partijos nuostatos į kitus *žmogų su- pančios aplinkos* elementus. Žinoma, būtina pra- dėti nuo *gamtinės aplinkos*. Partijų požiūriai į ją taip pat galėtų įvairuoti. Labai svarbios ir parti- jos nuostatos dėl žmonijos sukurtų aplinkos ele- mentų: *mokslo, žinių, meno kūrinų, materialinių vertybių, dorovės normų, tradicijų*. Partijos filoso- fija, matyt, galėtų apimti ir nuostatas dėl įvairių *problemiškų visuomenės grupių, įvairių veiklos sri- čių* ir kitų žmogaus gyvenimo aplinkos elemen- tų, aktualių valstybei tam tikru laiku. Filosofinės nuostatos turėtų būti baigiamos partijos *dorovi- nėmis nuostatomis*, kurios, kad suprastų platūs vi- suomenės sluoksniai, turėtų būti pateikiamos kaip labiausiai skatintinų ir smerktinų reiškinių

arba savybių sąrašai. Tokios nuostatos būtų ir pačios politinės partijos strateginės bei rinkimų programos pagrindas, jos padėtų partijos nariams spręsti netikėtai iškilusias problemas ir formuoti vertybines orientacijas visuomenėje. Tai, ko gero, ir turėtų būti vienas svarbiausių partijos tikslų, galinčių tapti net ir partijos misija, nes, palyginti ne tik su rinkimų programa ir ją įgyvendinti parengtais žmonėmis, bet ir su valstybės plėtros strategija, yra pirminis intelektualinis produktas, kol kas, deja, dėl per menko vadybos žinių paplitimo nepakankamai vertinamas. Prisimintina, kad komunistai ir bolševikai vis pabrėždavo savo kilmę iš marksistinės filosofijos. Be to, ir vienas iš pirmųjų partijų veiklos tyrėjų E. Barkas aukščiau pateiktame partijos apibūdinime pabrėžia bendrą konkretų principą, dėl kurio visi sutaria. Valsybių valdymo istorija rodo, kad vertybinių orientacijų kūrimas ir diegimas buvo religinės valdžios funkcija, o pasaulietinei valdžiai priklausė visas realios veiklos – nuo strateginės iki kasdieninės – valdymas. Šių funkcijų perdavimas partijoms turi dvi priežastis: pirma, religinės nuostatos yra per bendros, ne visuomet aiškiai pritaikomos konkrečioms visuomenei išskylančioms problemoms; antra, vis didesnė žmonių dalis tampa ateistais, bet nuolat gausėja ir religinių judėjimų, todėl valstybės gyvenimas ima prarasti aiškias ir daugumai priimtinas vertybines orientacijas. Dėl to nukenčia valdymo veiksmingumas, ir ne be reikalo jau keletą dešimtmečių Japonijos vadyba, o pastaraisiais metais ir Vakarų šalių vadyba, vertybinių orientacijų kūrimą, skatinantį organizacijos narių susitapatinimą su organizacija (šio straipsnio autorius drįsta vadinti *firmos religija*), laiko viena svarbiausių valdymo aparato, ir ypač aukščiausių vadovų, funkcijų [4, p. 56–59; 2, p. 102–124].

Partija, parengusi savo filosofiją, ja gali sudominti naujus narius, norinčius, kad tokiais nuostatomis būtų vadovaujama valstybėje, ir skatinti remti partiją, balsuoti už jos kandidatus žmones, manančius, kad tokios nuostatos jiems priimtinausias. Partijos plačiai skelbiama filosofijos pagrindu parengta net ir labai populistiška kovinga trumpalaikė programa kartu su ją rinkėjams pateikiančiu ta filosofija gyvenime besivadovujančiu kandidatu gali tapti veiksmingu įrankiu, kuris padėtų įveikti minėtą demokratijos paradoksą. Nors ir egzistuoja proporcinė rinkimų sistema, kuri ir sukurta tam, kad padėtų išvirtinti politinėms partijoms, vadybinis politinės partijos tikslų suformulavimo nekorektiškumas padėjo pripildyti Lietuvos politinį gyvenimą populistinių Paulausko, Pakso, Šustausko,

Uspaskicho partijų, o iš galinčių turėti tvirtus filosofinius pagrindus socialdemokratų ir konservatorių partijų sukūrė Brazausko ir Landsbergio partijas bei Zuoko partijos kentaurą.

Todėl, kad pasiektume didesnio politinių partijų veiklos rezultatyvumo ir efektyvumo, *politinė partija* turi būti suprantama *kaip piliečių bendrija, kurios paskirtis yra kurti ir skleisti vertybinių nuostatų visumą valstybei ir jos piliečiams aktualiausiais klausimais. Jos svarbiausi uždaviniai – rengti valstybės plėtros strategiją ir žmones, pajėgius ją įgyvendinti valstybinės valdžios ir valdymo institucijose, o artimiausias tikslas – laimėti rinkimus ir gauti įgaliojimus įgyvendinti savo nuostatomis pagrįstą strategiją.*

Išvados

1. Politinės partijos paskirtis galėtų būti vertybinių orientacijų, kuriomis remiantis gali būti numatoma valstybės plėtros strategija, sukūrimas ir skleidimas visuomenėje.

2. Pagrindiniai politinės partijos uždaviniai turėtų būti valstybės plėtros strategijos ir galinčių ją įgyvendinti atstovaujamojoje valdžioje bei valdymo organuose žmonių parengimas.

3. Pergalę rinkimuose ir teisės valdyti įgijimą, dabar pabrėžiamą, kaip politinės partijos tikslą, jos tikslų hierarchijoje reikėtų laikyti tik operatyviu tikslu rinkimų kampanijoje. Jis nebūtinai turi būti keliamas kiekvienai rinkimų kampanijai.

4. Politinė partija apibūdinama kaip piliečių bendruomenė, kurios misija – kurti ir skleisti visuomenėje vertybinių nuostatų svarbiausiais visuomenės klausimais visumą. Jos svarbiausias uždavinys – rengti valstybės plėtros strategiją ir žmones, pajėgius ją įgyvendinti valstybės valdžios ir valdymo institucijose, o artimiausias tikslas – laimėti rinkimus ir gauti įgaliojimus įgyvendinti savo nuostatomis pagrįstą strategiją.

Literatūra

1. Barnard Ch. *The Functions of Executive*. Harvard University Press, 1968.
2. Burack E. H. *Creative Human Resource Planning and Applications: a Strategic Approach*. Prentice-hall, 1988.
3. Butkus S. Akimirkos ir pasirinkimai. *Gyvenimo šaltiniai*. 1992. Nr. 3. P. 4–11.
4. Harris P. R. *Management in Transition*. Jossey-Bass, 1985.
5. *Lietuviškoji tarybinė enciklopedija*. Vilnius: Mokslas, 1981. T. 8.
6. *Lietuvių enciklopedija*. Boston: LEL, 1960. T. 22.
7. *Lietuvių enciklopedija*. Boston: LEL, 1961. T. 24.

8. Lietuvos Respublikos Politinių partijų įstatymas. *Valstybės žinios*. 1990. Nr. 29–692.
9. Sabine G. H., Thorson T. L. *Politinių teorijų istorija*. Vilnius: Pradai, 1995.
10. Schumpeter J. *Capitalism, Socialism and Democracy*. Harper, 1947.
11. *Šiuolaikinė valstybė*. Sud. J. Matakas. Kaunas: Technologija, 1999.
12. Vitkus G. *Politologija*. Vilnius: Danielius, 1998.
13. Zakarevičius P. *Pokyčiai organizacijose: priežastys, valdymas, pasekmės*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2003.
14. Žigaras F. *Politologija: Mokomoji knyga*. Vilnius: Gimtinė, 2001.

Fabijonas Saulius Butkus

Political Parties in Management Science View

Summary

The low level of representative power and political parties in Lithuanian public opinion inspired this analysis of political parties, as organizations using basic knowledge of management science. Understanding that voters are consumers of political party's activities result, programs for election campaigns are considered as a main product of political parties' activity basing on the most popular contemporary understanding of political party. Basing on the fundamentals of management science a strategy of state development and persons prepared to implement that strategy in representative and governmental institutions are considered as a more valuable product of party activities in the article. Acquiring the power to govern a state for long enough period, when more than half of citizens participating in elections are oriented towards short term goals is considered as a paradox of democracy. Creation and popularizing a philosophy of political party, forming a field of main values in the state's life, serving as a basis for strategy and short time election programs is considered as a mission of political parties in contemporary Lithuania enabling to overcome the paradox of democracy.

Fabijonas Saulius Butkus – VGTU Verslo vadybos fakulteto Socialinės ekonomikos ir vadybos katedros profesorius, socialinių mokslų daktaras.

Telefonas (+370 5) 2744875

Elektroninis paštas vfsevk@vv.vtu.lt

Straipsnis įteiktas 2004 m. gegužės mėn.; recenzuotas; parengtas spausdinti 2004 m. liepos mėn.

DOI: 10.5755/j01.ppa.0.8.27210